

BOEKBESPREKING.

KAREL VAN DE WOESTIJNE, *Afwijkingen*, Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1910.

Toen de Brusselsche dichter Karel van de Woestijne, zoo vertelde mij zijn Bussumsche uitgever, onlangs bij den koning van zijn land op audiëntie was gegaan — het zal een dag-of-wat na het verschijnen van zijn schoonen verzen-bundel, *De Gulden Schaduw*, zijn geweest — sprak Zijn Majesteit van België hem aanstonds toe met een uiting van hartelijke belangstelling, die zelfs bij gansch andere verhoudingen, dan die van koning tot „onderdaan”, zeldzaam heeten mag.

„Ik heb uw boek al!” zei hij met blijde stem *). En in het dan volgende gesprek: „Vertel mij toch eens: hoe komt het dat onze vlaamsche schrijvers hun boeken allen in Nederland uitgeven?” Het was duidelijk dat dit feit den jongen koning hinderde.

*) De heer van Dishoeck had, na daartoe, zooals „etiquette” is, verlof te hebben gevraagd, den koning een fraai gebonden ex. van „De Gulden Schaduw” aangeboden. Het onmiddellijk antwoord op de verlof-aanvraag luidde als volgt: „Palais de Bruxelles, den 22 Juny 1910, Mijnheer, Tot antwoord op uwen brief van den 20sten dezer maand, heeft de Koning mij gelast UEd. Zijne beste dankbetuigingen te doen geworden voor het dienstwillig inzicht dat UEd. aangespoord heeft Hem het nieuwe werk van den hooggeprezen dichter, Karel van de Woestyne, tot huldegescenck aan te bieden. Zijne Majesteit staat uwe vraag heel gaarne toe en zal gelukkig zijn het aangeboden werk te ontvangen. Aanvaard, Mijnheer, de verzekering mijner hoogachting. De Minister van 's Konings Huis, Bon Beyens.” Een paar dagen later werd het boek verzonden, waarna, opnieuw binnen zeer korten tijd, de volgende brief den heer van Dishoeck bereikte: „6 Juli 1910, WelEdele Heer, De Koning ontving het mooie werk „De Gulden Schaduw” van Karel van de Woestyne, dat UEd. de minzaamheid gehad heeft Hem aan te bieden. De prachtige band van het boekdeel, afgezien van het eigenlijk gezegde gewrocht van den uitmuntenden Vlaamschen dichter, werd in niet geringe mate bewonderd door Zijne Majesteit, die mij in opdracht heeft gegeven u Zijne welgemeende dankbetuiging voor deze zoo welwillende toezending over te maken. Aanvaard, Weledele Heer, enz.”

Het leek mij wel de moeite waard deze toevallig vernomen feiten hier mee te deelen. Een koning, die blijk geeft de nog levende, ja zelfs nog jonge dichters van zijn land te kennen en te bewonderen, is een te merkwaardig verschijnsel om er niet met eenigen nadruk op te wijzen.

Schaamde hij zich voor het land welks ideëele vertegenwoordiger hij is, besefte hij pijnlijk zijn medeverantwoordelijkheid voor het onrecht der miskennis den vaderlandschen dichter aangedaan — den dichter, die méér dan een koning is, immers zijn grootheid alleen aan eigen zielskrachten ontleent? Dan voorzeker verdient hij zelf koning te zijn, ja verheft hij zich mede bóven het koningschap — en is de dichter voldoende gewroken.

Van de Woestijne's antwoord was gemakkelijk genoeg. Er zijn geen uitgevers van litteratuur in Vlaanderen — hoe zou er dan een dichtbundel uitgegeven worden? Er zijn geen uitgevers, er is geen publiek — er is geen verhouding in 's lands geestelijke productie. Dit land brengt schoonheidsdronkene dichters voort, maar geen, of bijna geen, dichtervrienden wier geestdrift zoover gaat dat zij eenige franken over hebben voor 't bezit van de werken dier dichters. Nog pas heeft Victor de Meijere er over gesproken tot zijn interviewer (zie „Den Gulden Winckel” van 15 Oct. jl.) „Onze schrijvers worden in Holland gelezen, ja, maar de Vlamen kennen hunne boeken niet.” De schuld? De Meijere geeft ze aan „de taktiek van de uitgevers.” En dan: „er bestaan geen volksbibliotheken op den buiten”.... Het is mogelijk; maar ik zou toch haast denken dat de zaak een weinig dieper zit. De ontwakende cultuur in Vlaanderen geeft mij den indruk van een brand, die op enkele punten — dat zijn de hoofden-en-harten der groote vlaamsche kunstenaars en geleerden — fel opvlamt, maar in andere streken — vooral daar waar heeren in zwarte jassen ijverig te blusschen en te smoren staan — niet dan smeulend voortwoekert. Laten de vlammen wijder om zich heen grijpen, laat het bluswerk ophouden, laat de nieuwe vlaamsche cultuur doordringen in alle belgische huizen, waar de taal verstaan en gesproken wordt, en het vlaamsche volk zal zijn dichters wel leeren kennen en liefhebben, de bibliotheken zullen wel verrijzen, en dan zullen er ook wel boekhandelaars gevonden worden die er hun voordeel in zien, de werken dier dichters uit te geven. Met de stichting der vlaamsche Universiteit, die, naar ik hoor, moet op handen

Boekbespreking.

zijn, zal een stevige stap in die richting worden gedaan: deze stap, hij moge slechts de eerste zijn van een triomphanten opmarsch!

„Onze schrijvers worden in Holland gelezen.” Maar natuurlijk! Immers in Holland staan de zaken gansch anders. De jonge vlaamsche litteraire kunstenaars, die ook voor hun eigen ontwikkeling zooveel te danken hebben aan de maar weinig oudere hollandsche, vonden in Nederland het veld geploegd en geëgd, gereed het zuidelijke zaad te ontvangen. Heeft in Vlaanderen de nieuwe kunst moeite om door te dringen tot de notie des volks, in Nederland behoefde haar hardst zwoegende arbeid slechts kort van duur te zijn — ál te kort misschien; het is de zware arbeid die de zielen groot maakt — de geestelijke bewustwording en opleving, die in 1880 begon, en zich gelukkig nog altijd voortzet, zij het niet meer in de sferen der individueelste kunst misschien, die geestelijke opleving was al binnen weinige jaren zo ver, dat al wat er, zoo binnen- als buitenslands, werkelijk goeds en groots werd voortgebracht, ook als zoodanig werd erkend. Door een minderheid, natuurlijk, wie zou dat voorloopig anders verwachten? Zal het nog jaren of eeuwen duren, voordat de massa in staat is, en de zorgenvrije gelegenheid heeft — die twee voorwaarden zullen wel eigenlijk één zijn! — van het schoonste te genieten? Maar moet men, zoolang dit niet zoo is, afdalen tot wat nog niet kan klimmen, moet men zijn best doen voor ieder begrijpelijke kunst te maken? Ik geloof het niet. Men moet maar liever geduldig zijn en geen enkel ideaal verzaken, dunkt me — ook het allerindividueelste niet!

Karel van de Woestyne spreekt in de „Binnen leiding” *) van zijn nieuwe proza-boekje, dat voor mij ligt, van het „proefveld,” dat de onbewuste mensch — de „mensch vóór hij tot kennis kwam” — in zichzelf bezat. „Dit eigendom was een braak-land vol harde keiën, en vol slakken die, zooals men weet, belachelijk-gevoelige hoorntjes hebben.”

*) Deze individueele variatie, deze „afwijking” van het gewone „inleiding” lijkt mij niet verdedigbaar. Men leidt iets of iemand in of uit. Wat een „binnenleiding” is kan uw loodgieter of uw electrotechnicus u vertellen.

Ik neem deze beeldspraak over en wensch er den vlaamschen schrijvers geluk mee, dat zij, naast hun braak-land vol harde keiën, dat andere, dat tweelingsland vonden, waar... nu ja, waar de harde keiën ook al niet zeldzaam zijn, maar de slakken met de gevoelige hoornjes toch in vrij voldoende mate worden aangetroffen. Wat zou er wel van de jonge vlaamsche letterkunde hebben moeten worden zónder dat land?... Maar evenzeer wensch ik onszelven geluk met onze burens, verheug ik mij er in, dat wij, vlaknaast ons eigen oude cultuurgebied, dat andere hebben, dat jonge, met zijn sterke verlangens en zijn heftigen strijd, en dat wij, behalve tot akker voor onze eigen, onze warm-eigen kunst, ook nog mogen dienen tot proefveld voor die weelderig-schoone, die bijzondere en toch zoo krachtige gewassen uit het zuiden.

„Vóór de mensch tot kennis kwam, bezat hij, tot proef-veld waar hij den rijken wasdom der gemeenplaats in zaaien zou, zich zelven.” Gij merkt, lezer, dat ik de geleende beeldspraak niet gebruiken kon zonder haar eenigermate te forceeren...

„Als gij zult trachten, lezer in deze laatkomende eeuw geboren, u eenigs-zins Adamisch te gevoelen, zult ge wellicht in dit boekje, als in een reisgids, leeren, dat gij niet de eerste waart, om u aan zulke proef-neming te wagen. De schrijver van volgende stukjes weet zich-zelf te zijn een vóór-historisch proefveld — men ontdekt er nog alle dagen! — vol onverduwbare en weinig-voedzame keiën, en waarlijk-al-te-gevoelige slakken. En hij is er haast fier om.”

„Afwijkingen” heeft Van de Woestyne dit boekje genoemd. Hij heeft gemeenplaatsen gezaaid in het proefveld van zijn ziel, en zie — wat er uit groeide bleek inderdaad ten zeerste af te wijken van de soort. En het is niet bepaald een wonder. De aard van het proefveld zelf week ook wel eenigermate van de gewone af. De menschenwereld is nog zoo dichtelijk niet, of wij mogen Karel van de Woestyne gerust een heel bijzondere misschien wel een sprongvariatie noemen, een zonderlinge abnormaliteit. God-dank maar, dat er zulke abnormaliteiten bestaan.

Moet ik u nu, in deze mijne re-censie —

Boekbespreking.

die toch, als altijd weer, in de eerste plaats bedoelt te zijn... géén re-censeering, noch censeering, maar een inlichting, een stelletje opmerkingen ten allerminste, over den aard van dat wat zichzelf al censeerde, n. l. hoog genoeg om de publicatie waard te zijn — moet ik u nu, vraag ik, minutieuselijk gaan mededeelen waarin zij eigenlijk bestaan, deze afwijkingen? Zal ik er u soms kiekjes van verschaffen? Maar ik kan niet fotografeeren. Trouwens, de bestrijders van het realisme, die de gewoonte hebben de fotografie als de technisch meest volmaakte reproductiewijze der uiterlijkheid te... hoonen, hoezeer ongelijk hebben zij! De fotografie geeft enkel wat verschillen, wat contrast van licht en donker aan. En zoo zouden ook mijn samenvattende en weer uit-leggende, woorden u immers niets dan een droog en kleurloos beeld kunnen geven van wat juist door zijn sappig en felkleurend leven interesseert, boeit en niet zelden ontroert, zoo zou vooral het subtiele, het delicate u nuchterlijk aantoonbaar, het geheimvolle niets dan een wetenschappelijk feit lijken?

Ik kan u de titels noemen der stukjes in dezen bundel opgenomen. Daarvoor moet ik het boekje van voor naar achter doorloopen, want — o vreemde afwijking-op-zich-zelf in een uitgaaf van Van Dishoeck — de inhoudsopgave ontbreekt... Doch wat hebt ge er aan? Het opschrift: „Stervend Man (als belijdenis, eenigs-zins)”, het zegt u niets van den geest, den toon, de stemming waarin dit stukje is geschreven, den „brand des geestes” waarvan het een „genster” is, zooals de schrijver zich uitdrukt in zijn opdracht aan August Vermeylen. En wat denkt ge bij het hooren van den titel: „Emmers Water”?

Och, laat ik dan maar trachten u op meer directe wijze iets mee-te-deelen van dezen geest, dezen toon, deze stemmingen.

Van de Woestijne is inderdaad een zeer „afwijkend” man. Er zijn er die van hem spreken met een glimlach, hem voor een poseur, een aan-steller houden. Niets is minder juist. Alles aan dezen zoo zeer bizondere is echt. Hij is nu eenmaal zoo. De gemeenplaats, de taal des dagelijkschen levens (en doods) hém is zij óngemeen. Hij kan er zich niet van be-

dienen. Om zich uit te drukken heeft hij behoefte aan het in-directe, de fantasie, het beeld, het symbool. En niet zelden verdwaalt hij, al fantaseerend, in de fantasie óp de fantasie, gaat hij zich te buiten aan het beeld van het beeld, wordt hij bijkans onverstaanbaar. Al wat naar explicatie zweemt is hem pijnlijk tot wee-wordens en tot weenens toe. Gij moet hem maar trachten te verstaan zooals hij tot u spreekt. Ik verzeker u, dat het de moeite waard is.

Wát wil hij eigenlijk geven, wat „verwoorden”? De hem invallende gedachte de eene, zijn stemming — of de herinnering daa aan — een andermaal. Hij wordt getroffen door — wel, laat ik nu b.v. maar zeggen door den weemoed der levens-lessen en de druischende kracht van het zich altijd weer, en rijkelijk, verjongende leven zelf. En hij dicht „Een Stervend Man”... „Als belijdenis, eenigszins” schrijft hij er tusschen haakjes bij. Er is toch waarachtig al iets van den geest zelf van het stukje, er is iets komisch in dit opschrift. Van de Woestijne, in zijn proza — niet in zijn gedichten; die zijn louter schoone ernst — in zijn proza geeft hij de ondervindingen van zijn ziel als een hooge farce weer; bijkans al deze stukken zijn eigenlijk sublieme grappen. Een stervend man zal tot de saamgestroomden, tot de jonge menschen die gekomen zijn „een neurielied op de lippen, en veel en bitter-zoet verlangen,” tot de grijsaards, die zijn, „wijsheid dragen willen naar hunne wijsheid,” tot die allen zal hij spreken, en zeggen hoe hij leefde, hopende dat zijne woorden zullen zijn „als ploegen met blinkend hecht in uw hand.” „Maar,” zoo vervolgt hij, gaat eerst even opzij, want ziet:

„De getrouwe zeug van iederen avond verlustigt weer, met stil loopen van hare pooten in de veie wei daar-ginds, en laatste klaarten malve op hare huid, en wroeten met nijveren floddersnoet in 't hooge halmen-gras, bij genoeglijk knorren, — verlustigt weêr, als te elken avond, mijn brekende oogen.

„En ziet: veertien levende jongen heeft ze, waarachtig...”

Halt, halt! want nu ben ik toch bezig, toch begónnen te doen wat ik níet doen wilde. Er is een bizondere aantrekkingskracht in 't geen men zich ontzegt heeft.

Boekbespreking.

„Emmers Water”, „Avond-Harmonica”, „Stil-leven”, „Verzwegen Verhaal” (ja, ook dat, al geeft ge 't misschien niet gereedelijk toe) „Klokken in de Sneeuw”, „Felp” — het zijn alle niets dan beelden van stemmingen, momenten van zielsleven, die zeer sterk schenen, misschien wel de eenig-zuivere emanaties van het innerlijke — toch gingen zij verloren en is dit proza het eenige wat van hen over is, het voor altijd eenige. Zoo bewaart een dichter de schoonheid zijner levens-momenten en maakt er de paarsnoeren van, waarmee hij zich tooit. Paarden . . . die immers gestolde tranen zijn.

„Dood van Salomo”, „Uit een ouden brief”, „Reis”, „Het Rad van Omphale”, „Voorbeelden uit het Leven van Ursus Secundus” — deze stukjes zijn méér misschien. Het zijn symbolen van diepere beduidenis. Het zijn fantasieën waar de armoe van een rijk . . . zinnenleven, vooral, zich in heeft uitgesnikt, maar zoo dat men al heel diep luisteren moet om het snikken te hooren. De angst-obsessie van „Uit een ouden brief” zou aan Poe herinneren, als daar die lichte trilling niet was in den toon, trilling van hoogen lach, smartlach, die in de Voorbeelden van Ursus Secundus wat tot ons afgedaald is, wat gemeenzamer geworden, maar — toch nog verre van familjaar!

Het mooiste in dit — misschien wel al te precieuse — bundeltje vond ik het laatste . . . ja, wát? . . . proza-stukje, verhaal, afwijking. Dat heet „De zuivere jongeling en zijne zatte moeder.” Wel, het is in den beginne, zij het dan ook van sterk subjectieve ziening en zij het dan ook op dien altijd even voornamen, haast pijnlijk voornamen toon van afwijkendheid-quand-même, het is eigenlijk niets anders dan realisme. In een café, de „Taverne Frédéricq” komt een tweetal gasten binnen, een jonge man en zijn moeder. Zij bestellen een absint en een soda. De absint is voor de moeder, de soda is voor den zoon. Zij vragen ook om een dominospel. En na elke drie der twaalf partijen, die zij spelen, brengt de kellner voor de moeder een nieuwe absint en neemt de jonge-man een slokje, ter grootte van een notedopje, uit zijn glaasje sodawater.

Realisme — tot aan een zeker punt. Plot-seling verlaat de schrijver zijn visie, gaat hij droomen of fantaseeren. Hij laat die twee elkander aanzien en toespreken. Maar nu zijn het niet meer die twee menschen, zooals hij ze, zonder twijfel, in werkelijkheid heeft zien zitten: de zoon is de zuivere wijs-geer geworden, de strever-in-gedachte naar het volmaakte, het absolute, zijn zatte moeder de levensmoetheid, zij die, „van de werkelijkheid zóó is gesard geworden, dat. . .”

Doch het lust mij nu niet langer te citeeren uit, noch te praten óver dit werk. Men moet het zelf maar lezen. Het heeft, geloof ik, vele gebreken. Ik zie ze ook wel. Het is waarlijk ál te precieus, ziekelijk, ziekelijk. . . . Hoe zóu het in godsnaam anders! H. R.

ARY DELEN, Prinskensdag, Zeist, Meindert Boogaardt Jun., 1900.

Welnu, zie hier dan iets voor wie van het gezonde houden! En daar hoor ik ook bij, waarachtig. Vier verhaaltjes, door Ary Delen: Prinskensdag, Ratten en Fokken, Meezenvangers, Een Zomersche Zondag — vier frissche, smakelijke en vermakelijke verhaaltjes. 'n Beetje ruw hier en daar. Nu ja, maar ruw is Buysse ook wel eens, en Lode Baekelmans, en Frans Verschoren, en zelfs Stijn Streuvels, altemaal schrijvers die Ary Delen in het door hem gekoesterde genre min-of-meer glorieuselijk zijn vóórgestaan. Toch hebben wij van hen genoten, niet waar, en zoo willen wij nu ook Ary Delen wel, al zouden wij hem tevens wel willen doen opmerken, dat de tijd der zoogenaamde „tranches de vie”, of te wel „schetsjes uit het leven” 'n beetje voorbij is, en dat hij goed doen zal, als hij weer eens zin heeft in zoo'n leutig verhaaltje, er „iets” van te maken, een klein geheelje, waarin zich een visie, een levensgevoel, een idee — ze wezen nog zoo gering, als ze liefst ook maar wat oorspronkelijk zijn! — vorm gegeven heeft.

Maar intusschen, als fragmentarisch schetswerk en veelbelovend eersteling is ook dit goed geschreven boekje ons welkom. Het is toch eigenlijk al heel veel wanneer men toont . . . dat men schrijven kan. H. R.

Boekbespreking.

Nederland in den aanvang der twintigste eeuw, geschetst in woord en beeld door verschillende schrijvers, onder leiding van JHR. MR. H. SMISSAERT, geïllustreerd met ruim 500 afbeeldingen, Leiden, A. W. Sijthoff's Uitgevers-Maatschappij, 1910.

Wat men noemt: een kapitaal boek. Duzend groot 8° bladzijden met meer dan 500 afbeeldingen. Een boek waarvan het in de eerste plaats voegt den royalen aanpak, de keurige uitvoering te prijzen. Wat den inhoud betreft, deze is zoo veelzijdig, en al zoo dikwijls opgesomd en beschreven in couranten en tijdschriften, dat ik de vrijheid neem met betrekking daartoe... over te gaan tot de orde van den dag.

Aan deze orde is n.l. een kort woord over het doel dezer uitgaaf in verband met haar wezen. Laat mij het maar onomwonden mogen zeggen. Ik geloof, dat dit boek in zekeren zin zeer goed geslaagd mag heeten. De verschillende artikelen mogen dan wat al te onevenredig van omvang geworden zijn, het geheel is een compendium, dat voor den landgenoot, en misschien ook wel voor sommige studieuze buitenlanders, van groot gemak kan zijn, een boek, niét om te lezen, maar om allerlei in op te snorren, een soort hollandsche encyclopaedie van het heden. Doch wat het eigenlijke, althans het vooropgestelde doel der uitgaaf was: buitenlanders op ruime schaal in te lichten over Nederland en de nederlandsche toestanden, tot verdelging van de talrijke bestaande wanbegrippen — dát, meen ik, is geenszins bereikt. Daarvoor is deze uitgaaf — en zal zij ook in de fransche, de duitsche, de engelsche en alle andere bewerkingen moeten zijn — veel te zwaar, te ontzaglijk... en vooral: lang niet leesbaar genoeg. Om in het buitenland betere, juistere denkbeelden omtrent Nederland te verspreiden had men een veel beknopter, veel onvollediger, veel minder... „degelijk” misschien, maar veel leesbaarder boek uit moeten geven. Hierna beter? Mislukte deze poging wellicht door de al te groote haast — waarom toch noodig? —, de haast, die door geen royaliteit onschadelijk gemaakt kon worden?

H. R.

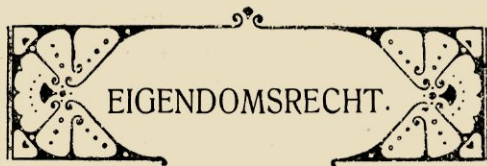
De Nieuwe Gids (Mede nieuwe serie van de Twintigste Eeuw en het Tweemaandelijksch Tijdschrift).

Gedenkboek: 1 October 1885—1 October 1910, den Haag „Luctor et Emergo”.

Ons past hier nog een „officieel” woord van hulde en gelukwensch, uit naam van „Elsevier's Maandschrift”, aan het adres van diens vijf jaar ouderen tijdgenoot „De Nieuwe Gids”, die zijn „zilveren” jubileum vierde. Met die woorden: „vijf jaar ouderen tijdgenoot” wil ik geenszins den schijn hebben de beide tijdschriften op één lijn te stellen. De invloed van den Nieuwen Gids op het nederlandsche geestesleven is onberekenbaar groot. Dat ik hier met den „Nieuwen Gids” voornamelijk de roemruchte eerste negen jaargangen op het oog heb, spreekt van zelf. Toch kan men geenszins volhouden dat, na die eerste negen jaargangen, de invloed van den Nieuwen Gids verdwenen is, noch dat van het Tweemaandelijksch Tijdschrift, en de daarop gevolgde Twintigste Eeuw géén invloed zou zijn uitgegaan. Integendeel! Doch na den eersten, en eenigen, negenjarigen strijd van het beroemde tijdschrift, was „De Nieuwe Gids” een abstractum geworden, de naam voor een steeds toenemende beweging eerst, daarna voor een zekere geestelijke gaardheid die durf en eerlijkheid met innigheid en hartstochtelijke toewijding verbindt, individualiteit met democratische menschlievendheid, wijsbegeerte met schoonheidsbegeerte. Zooals men thans gewoon geworden is van Nederland en Groot-Nederland te spreken, zoo kan men sinds een vijftiental jaren een tijdschrift „De Nieuwe Gids” en een gróótere Nieuwe-Gids in Nederland onderscheiden. Het jubileum van het tijdschrift is eigenlijk het jubileum van die glorieuse beweging en vooral van haar aanstichter en hoofdleider Kloos.

En „Elsevier's Maandschrift”? Wel het werd indertijd niet bepaald vriendelijk verwelkomd door zijn vijf jaar ouderen broeder! Doch er is veel veranderd sindsdien. En ik heb reden te vermoeden, dat de vriendenhand, hun door Elsevier's redacteurs toegestoken, thans door de leiders van het tijdschrift „De Nieuwe Gids” niet zal worden geweigerd.

H. R.

Kunstenaars zijn als groote kinderen. Veelal onbekommerd en onbezorgd voelen zij zich te midden van hunne medemenschen, maar niet zoodra weet een dezer partij te trekken van hun gebrek aan zaakkundigheid of zij merken zich benadeeld, maken groot misbaar en zijn vol over de onrechtvaardigheid in deze wereld en de weinige bescherming die hun werk geniet.

Onder den indruk van het geval zullen zij plannen beramen voor wettelijke bescherming voor het artistieke eigendom, zullen zij commissies in het leven roepen om voorstellen te formuleeren, zullen zij ik weet niet wat nog meer doen; maar is de zaak wat geluwd dan komt die onbezorgdheid weer boven, kalmeeren de gemoederen en... blijft de zaak zooals zij was

Vergis ik mij niet al te zeer dan hebben jaren geleden reeds, twee schildersgenootschappen wetsontwerpen, programma's enz. enz. in voorbereiding, om namaak, reproductie in welken vorm dan ook van beeldende kunst te beletten, ten minste te reglementeeren.

Tot dusverre is hiervan nog weinig tot vasten vorm gekomen.

Na de beeldende kunstenaars staken de kunstijveren de koppen bijeen en zouden plannen beramen tot bescherming van de door hen uitgedachte vormen. Zij voelden zich, en zeer terecht, dikwijls grootelijks benadeeld door firma's die hunne ontwerpen namaakten, zij het soms met kleine wijziging, en, die, hetzij door minderwaardig fabrikaat, hetzij door grooter productievermogen in staat waren, soortgelijk werk als dat van hen zelf aan de markt te brengen, tegen veel geringeren prijs. Zij voelden zich verongelijkt, ontevreden, hun werk vogelvrij; maar naif als zij zijn, gingen zij op dezelfde wijze door, verzuimden veelal met den fabrikant, die voor hen het werk uitvoerde, eenige overeenkomst te sluiten, waarbij zij zich het uitsluitend recht over hun ontwerp voorbehielden.

Dat een dergelijke overeenkomst, al is die ook nog zoo weinig wettelijk opgesteld, van invloed kan zijn, bewijst de veroordeeling eenige jaren geleden van een fabrikant, die ontwerpen voor „De Woning” uitvoerde en deze, iets gewijzigd, ook ten eigen profijte gebruikte.

Een dergelijk geval zou dunkt mij een aansporing zijn om van de kunstnijveren eenige actie te doen uitgaan.

Wel is er natuurlijk een commissie van voorbereiding dezer zaken, en heeft zij ook een enquête gehouden naar den toestand van ambachts- en nijverheidskunsten en zelfs eenige punten voor een concepts-wetsontwerp geformuleerd, maar daarbij is het gebleven.

Wil men in deze iets bereiken dan moet er telkens opnieuw de aandacht op gevestigd worden, dat de ontwerpen van teekenaars voor kunstnijverheid door een ieder overgenomen en ge-, en ook misbruikt kunnen worden.

Er zouden misschien bij bespreking van zoo'n concept aanmerkingen gekomen zijn van personen, die in bijzondere gevallen verkeerende, hun werk nog niet voldoende beschermd achten; van anderen, die de omschrijvingen duidelijker en meer begrensd wenschten maar toch was men dan weer iets verder gekomen.

Noch de beeldende kunstenaars, noch de kunstnijveren schijnen er echter haast mede te maken, en nu bereikte ons van gansch andere zijde, van de Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels, dezerdagen een: „Proeve van een wetsontwerp regelende het auteursrecht op de voortbrengselen van kunst en kunstnijverheid.”

Wij kunnen ons wellicht verwonderen, dat een dergelijke proeve van een wetsontwerp van bovengenoemde vereeniging uitgaat, maar moeten bedenken, dat velen der leden behalve boek- ook kunsthandelaren zijn, en als zoodanig met reproduceerende kunst en bescherming hiervan, te maken hebben. En eenmaal samenstellende een concept-wetsontwerp voor beeldende kunst, lag het voor de hand hier ook de kunstnijverheid, de sierende kunst, in op te nemen; alleen hadde de medewerking van een enkelen vakman de commissie in deze misschien van nut kunnen zijn.

Eigendomsrecht.

Hoe het zij echter, en in afwachting van proeven van wetsontwerpen door beeldende kunstenaars en kunstnijveraars in elkaar gezet, hebben wij hier voor ons een overzicht van de wettelijke bescherming in andere landen, en twee en twintig artikelen waarin deze commissie, bestaande uit de heeren K. Groesbeek, W. P. van Stockum Jr., Mr. Tjeenk Willink en Mr. C. H. van Zeggelen, meent dat bescherming ten onzent te vinden is.

Voor zoover het de kunstnijverheid betreft, zal het bij eventueelen namaak moeilijker zijn uit te maken in hoeverre het nagemaakte voorwerp een herhaling, een omwerking van het origineel is, dan wel of het door opvatting, door uitvoering slechts in de verte hieraan herinnert, misschien wel dezelfde grondgedachte heeft, maar toch door den nieuwen maker tot een geheel oorspronkelijk ding is geworden.

Wij denken bijv. aan het geval dat een hoofdvorm, wat in onze hedendaagsche (moderne) kunstnijverheid nog wel eens voorkomt, is afgeleid van een bestaanden vorm uit een voorafgegane stijlperiode, zonder dat de bedoeling is een voorwerp bepaald „in stijl” te ontwerpen.

Immers aan ons aardewerk en ons koperwerk zijn de vormen der Japansche en Perzische kunst niet vreemd, onze meubelmakers laten zich meermalen inspireren op de zeventiend- en achttiend'eeuwers.

De commissie bovengenoemd acht het deponeren van een model bij het Bureau van Industrieel eigendom het beste middel om de eigendomsrechten van iemand op een of anderen vorm of voorwerp te kunnen nagaan; maar ik vrees dat wij hier te veel op het terrein der „kunstindustrie” zullen geraken, daar kunstnijveren dikwijls slechts enkele voorwerpen van eenzelfden vorm maken en zelfs op dien vorm weder variaties aanbrengen.

Van meer belang lijkt mij daarom het tot stand brengen en geregeld bijhouden van de zoo uitgebreid mogelijke fotografiëncollectie van alles wat er op het gebied der kunstnijverheid gemaakt wordt. Een dergelijke collectie op naam en op jaar gecatalogiseerd zou, dunkt mij, uitstekend materiaal leveren bij eventueele gevallen van namaak; terwijl

zij dit, zij het ook zijdelingsche, nut kon hebben, later een overzicht te geven van de ontwikkeling der hedendaagsche kunstnijverheid.

Men zou hier een bureau en een museum kunnen combineeren, twee zaken die voor onze kunstnijveren en onze kunstnijverheid van zeer groot belang zijn en waar tegelijkertijd het publiek bij gebaat ware.

Het publiek zou hier kunnen leeren, want wij stellen ons voor, dat, van een dergelijk bureau en museum, publicaties, lezingen kunnen uitgaan, dat bescherming van het artistiek eigendom niet alleen het finantieel belang van den betrokken kunstenaar op het oog heeft, maar dat wel degelijk aesthetische overwegingen op het spel staan; dat het den kunstenaar niet onverschillig is hoe er van zijn ontwerpen gebruik gemaakt wordt, noch dat anderen deze zonder zijn medeweten verknoeien.

De wijze waarop een dergelijk bureau zou werken valt in zeker opzicht buiten de punten waarin een wetsontwerp geformuleerd wordt.

Alleen het bestaan van een dergelijk bureau, o. i. om laatstgenoemde reden afgescheiden van het bureau van Industrieel eigendom, zou geformuleerd moeten worden, en naast dit bureau een permanente commissie van arbitrage.

Wanneer er van regeeringswege een plaats is waar geschillen op de meest eenvoudige wijze kunnen worden onderzocht, wanneer een commissie van deskundigen bestaat om vast te stellen of, en in hoeverre, er van artistieke diefstal sprake kan zijn, dan zou dit een zeer groote steun zijn voor onze kunstnijveren, en tegelijkertijd een voorlichting voor de rechtbank.

Maar wil men in deze iets bereiken dan zullen kunstnijveren en beeldende kunstenaars zelf ook eens van zich moeten doen hooren, en er niet mede tevreden zijn dat een andere corporatie reeds voor hunne belangen is opgekomen.

Zeer waardeerende dat de Vereeniging tot bevordering van de belangen des boekhandels in deze het initiatief genomen heeft, behoeven de schilders- en kunstnijverheidsvereeningen de zaak daarom nu niet te laten rusten. In actie dus! R. W. P. JR.